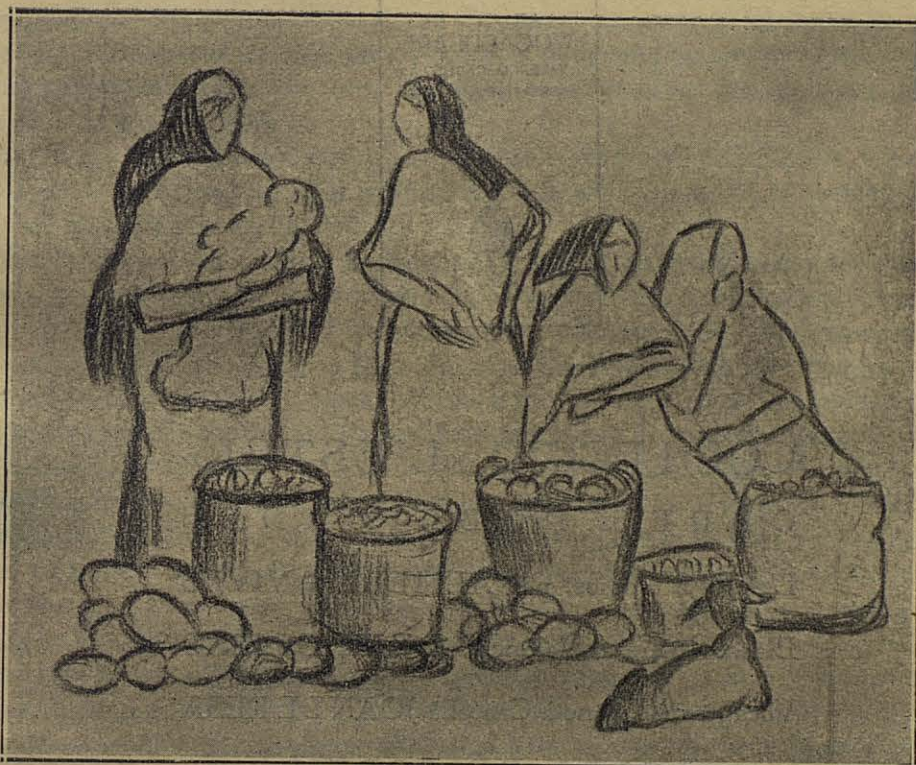

477

TAULA

de lletres valencianes

En el mercat de Pollensa

Pasqual Roch

SUMARI: «El Premi Joan Crexells», ADOLF PIZCUETA.—L'altre avanguardisme, EDUARD RANCH.—Notes sobre la dansa, EDUARD L. CHAVARRI.—La ciutat nova rica, THOUS LLORENS.—El cant a València d'Eximenis, CARLES SALVADOR.—Crítica de crítics, ENRIC DURAN I TORTAJADA.—Poemes, DANIEL MARTINEZ FERRANDO.—Notes.—Bibliografia.

Número 27

PREU: 25 cèntims

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES
REVISTA LITERARIA MENSUAL

DIRECCIÓ:

Guillem de Castro, 35

ADMINISTRACIÓ:

Ciril Amorós, 39

VALENCIA

Director: A. PIZCUETA

Administrador: GODOFRED HERNANDEZ

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ ANUAL

Ordinària (Un exemplar
cada mes. 3 PTES.
Profectora (Dos exem-
plars. 5 “

Esta classe és feta per tal de que
puguen enviar un número de propagan-
da a un Círcul, Biblioteca o amic. Pen-
sen que a València casi tot està per
fer i és obra de molts la que ens havem
proposat

AVISOS IMPORTANTS

Cada autor respon en ab-
solut del treball que signa.

Els originals no es tornen.

JOAN DE RESA
VOCABULARI
VALENCIÀ-CASTELLÀ
PROLOG DE S. QUINOT

L'ESTEL
VALENCIA

COL·LECCIÓ «L'ESTEL»

OBRES PUBLICADES

L'espill a trossos, per ALMELA I VIVES

Blasco Ibàñez i València, J. JUST GIMENO

Vocabulari Valencià-Castellà, JOAN DE RESA

ACABA DE SORTIR

Proses de Viatge, E. LÓPEZ CHAVARRI

En preparació: Ícar o la Impotència

per A. PERUCHO I BADIA

Contes per a infants (De la imaginació nòrdica).

Versió de l'anglès, per JOAQUIM REIG

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

VOLUM III

DESEMBRE 1929

NÚMERO 27

El "Premi Joan Crexells"

L'ACTUALITAT literària catalana, és el «Premi Joan Crexells», consistent en cinc mil pessetes, que ve d'adjudicar-se per primera vegada. No hi ha en allò que es referix a les lletres altre acontereiximent que convoque tant l'atenció i que siga més adient amb els gusts moderns. Els premis literaris tenen una gran tradició a altres països, a on han servit per a donar just relleu a autors inconeguts i per a estimular vocacions. D'una conversa d'ateneïstes al voltant del Premi Goncourt, va sortir la iniciativa de crear a Catalunya una recompensa per a la millor novel·la publicada en un any. Amb la preferència del gènere es recollia alhora el desig de fomentar la novel·la, negligida per tots els cultivadors de la prosa moderna.

L'idea va caure bé i tot seguit es constituí un nucli de subscriptors, a base de quotes mínimes de cent pessetes, que feren possible la seua aplicació. Aquests subscriptors elegiren el jurat amb un manament per tres anys.

El premi havia de tindre una designació fixa. De la mateixa manera que hom no dubtà en la conveniència de la seua creació, tampoc hi hagueren moltes vacilacions entorn del títol que calia donar-li. Tot just es va pronunciar el nom unanimitat estimat de Joan Crexells, quedà establerta la seua designació: «Premi Joan Crexells.»

Joan Crexells acabava d'ésser arribat per la mort en plena joventut. Fou una perduda que va commoure la generalitat dels escriptors i polítics catalans. Es tenia la consciència de que finia una de les possibilitats més serioses d'aquell món. La filosofia li havia donat claritat i noblesa de pensament; amb la política s'havien despertat en ell les qualitats més exemplars. Jove encara semblava un home madur, els judicis del qual tenien la serenitat d'un magnífic temperament i d'una rica formació. Els seus escrits, producte de viatges i d'estades a l'extranger, deixaven una empremta inesborrable.

Nosaltres tinguerem la fortuna de conèixer-lo i de tractar-lo, amb motiu d'haver estat uns dies a València. Venia de vore Castella, havia parlat amb Unamuno i portava la convicció de que fora factible una intel·ligència cordial entre els dos pobles, deixant de banda centres polítics intermediaris. Parlarem d'altres unions més pròximes i més necessàries i visitarem els camps de futbol, joc al qual es sentia noblement aficionat. A Joan Crexells devem per altra banda unes bones amistats de Catalunya.

El desig d'honorar la seua memòria determinà el títol del premi. Es l'homenatge més pur a l'home de lletres.

El «Premi Joan Crexells», corresponia aplicar-lo l'any passat. Tanmateix l'opinió dels jurats es dividí i cap obra de les presentades va assolir una majoria de vots. Per aquest motiu es declarà desert.

Aquest resultat decepcionà a tothom i aleshores es modificaren els estatuts en el sentit de fer obligatori el premi. Enguany, puix, la seua otorgació era forçosa. Dies abans de la reunió del jurat començà a parlar-se, es citaren noms, es feren tota mena de profecies. Hem de tindre en compte que la determinació d'aquell estava entre noms ben il·lustres:

Pere Coromines, Josep M.ª de Segarra, Prudenci Bertrana, Carles Soldevila, Puig i Ferrer, Joaquin Ruirá... I per a donar més solemnitat a l'acte de fer públic l'autor premiat, es reclamà l'assistència de Narcís Oller, el vell novel·lista català, a qui es retia aixís un homenatge.

La reunió del Jurat fon voltada de certa espectació. Ningú posava en dubte l'imparcialitat i la competència dels senyors Pompeu Fabra, Carles Rahola, J. M. Lòpez-Picó, Agustí Calvet, J. M. Junyoy, Carles Riba i Just Cabot. Però quin nom sortiria d'allí amb la petita auriola que puga proporcionar l'adjudicació del Premi? Fins la lectura de l'acta, hom no va satisfer completament la seua curiositat. El nom premiat era Joan Puig i Ferrer, autor d'«El Cercle màgic» i un dels candidats en el pasat any. Desilusió? No. El nom del novel·lista es citava amb insistència. Entre els escriptors actuals és el que ha donat major embranzida a la novel·la, el que cerca l'emoció i les passions de la vida per a fer les seues obres. En les declaracions d'alguns Jurats s'ha citat altra obra, «Fanny» d' Carles Soldevila «Es una filigrana, però no és propiament un «roman»—ha dit Pompeu Fabra. «L'obra que és més novel·la de totes les que entraven a concurs és innegablement la de Puig i Ferrer».

Puig i Ferrer encapçala per tant la llista d'autors premiats amb el «Premi Joan Crexells». A l'admiració que professavem a la seua labor teatral, s'unix ara aquest reconeixement dels seus mèrits de novel·lista.

ADOLF PIZCUETA

L'altre avantguardisme

FA uns anys, precisament mitjançant el 1914, apareixien en una revista recent fundada—«La Esfera»—el retrat d'uns arxiducs, uns dies abans assassinats en Sarajevo; casualment, al mateix número de dita revista, apareixia també—d'una manera més modesta—el d'una respectable senyora ja d'edat, de cabells blancs i vestidures negres.

L'atemptat de Sarajevo, fon el principi—¿qui ho ignora?—de la guerra europea; però aquella altra senyora de la revista, ¿qui era i què significava? Era senzillament la baronesa Berta d'Suffner; era potser, la representació de un estat d'esperit que llevat d'alguna rara i excelsa excepció—Romain Rolland per exemple—havia d'estar amagat durant uns anys, però que havia de resorgir després més fort, i tal volta amb més eficàcia i amplitud que en cap altre temps.

«¡A baix les armes!» la novel·la de la noble dama que fundara també una revista orgue oficial de les conferències pacifistes i que fon premiada amb el Nobel de la pau, fon el primer contacte de nostra joventut, amb la literatura pacifista; no recordem però exactament la seua valor, ni el valor literari de la traducció castellana que llegirem, traducció que sospitem mediocre: però si recordem que ens impressionà fortament...

Temps després, apareixia un llibre que prompte es feu famós «Le feu» (El foc) de Barbusse; i després «La vida dels martirs» de Duhamel; i altres d'Andrés Latzco, de Dorgeles, etc,

Però tal volta amb tot i això l'èxit verdaderament popular de la literatura pacifista no havia aplegat encara a pesar de fer-se Barbusse una figura literària mundial: l'èxit verdaderament tal, per lo difundit ¿no ha sigut fins ara el del llibre de Remarque «Res de nou a l'Oest»? I la més alta qualitat d'aquest llibre, potser ha sigut més encara la de despertar l'interès per les obres d'aquesta classe; en una revista literària francesa on s'anuncien constantment nous llibres sobre la guerra, una agència literària internacional, posa el següent avis: «Demanda de manuscrits, de novel·les de guerra per la publicació en França i a l'extranger».

I jo davant l'èxit d'aquestes novel·les, imagine un poc boqui oberts i perplexos

als defensors d'allò que diuen avantguardisme, sobre tot als que pareix que acaben de descobrir ho, quan ja es pot titular tal volta retaguardisme.

Però ¿com podria ésser de altre modo? Ortega i Gasset, a qui s'ha prèss massa superficialment com l'orientador de la tendència sobre la deshumanització de l'art, diu en el seu llibre: «Es en veritat sorprenent i misteriosa la compacta solidaritat amb si mateixa que cada època històrica manté amb totes les seues manifestacions». ¿I com podria ésser una literatura deshumanitzada l'espill d'una època que ha vist una tremenda guerra i una importantíssima revolució? A lo més, la deshumanització de l'art, podrà ser l'expressió que d'un moment per massa pròxim als enormes conflictes tenia que fer una fuga momentània d'allò humà per massa horrorós i fatigant: tal volta art de gent massa frevola, per a assolir l'egregi nom de grans artistes («Es dirà—diu el mateix Ortega i Gasset en son llibre— es dirà que l'art nou no ha produït fins ara res que valga la pena, i joestic molt prop de pensar lo mateix»).

No podia ser d'altre modo; el moment històric, no és per a que els cors dels grans artistes permanexquen al marge dels grans conflictes colectius i individuals; seria desconsolador, pensar que els vers artistes no s'acostaren a ells amb la seua intuïció i son amor, per fer allò que està més a la mà d'ells: eternitzarlos. Eternitzar que en la carn i l'esperit, és la més forta i veritable manera d'amar.

Fa poc, el matemàtic Einstein al preguntar-li que faria en cas de guerra, respongué: «Me negaria a anar i aconsellaria als meus amics lo mateix; i no intentaria averiguar de quina part estava la raó».

Recordem els esforços per la pau que ha fet en Alemanya Stressemann; recordem els esforços en França de Briand i Herriot; recordem altra volta la noble figura de Romain-Rolland. Grans escriptors, científics, i lo que és més rar i insòlit, fins polítics dedicats d'una manera sincera a fer esforços per la pau; ¿no es un signe dels nostres temps? Fins el canvi en algunes nacions del nom de Ministeri de la Guerra per Ministeri de l'Exercit, ¿no és també d'una significació pot ser més alta de la que pensen els que ho feren? ¿I ha existit mai en cap altre temps la Societat de les Nacions?

Totes aquestes coses, seràn més o menys sinceres i eficaces; unes si, i altres tal volta no; però son una conseqüència d'un real estat de consciència universal i porten un sagell inconfundible del nostre temps: i ¿com no anava a tindre aquest estat una expressió literària, artística?

Si prenem la paraula avantguardisme en un sentit ampli de juventuts literàries amb un fort ideal, i d'anhel de la seua plasmació en obres d'art, jo veig uns jovers amb ideals més forts i més elevats dels que representen eixe avantguardisme del que tant se parla. No neguem la seua existència, però en veem viu un altre que considera la millor literatura de nostra època, la que reflexa el dramatisme, la inquietut, el daler d'un estat de esperit naixcut de la guerra europea, de la revolució russa, de molts conflictes individuals que hi han per el mon; un avantguardisme que compren les obres de Remarque, de Gladkoff, d'Unamuno... Es l'únic—diu Luis Bello—que no conduïx a una via morta; és, pot ser, l'avantguardisme de molts dels meus amics, escriptors i llegidors de TAULA; és en tot cas, el meu avantguardisme.

¿I no vos sembla curiós i significatiu que davant de tots els noms que aci hem escrit—els d'Unamuno, R. Rolland, Remarque, Barbusse, Briand, Einstein, Latzco, etc.—no vos sembla curiós que al davant de tots ells estiga el d'una noble dama, el de la baronesa de Suttner?

Precisament en alguns llibres de la guerra, poden trobar-se trossos, per els quals es veu que els homes de les trinxeres (o al menys alguns dels que han escrit) miren en quelcom de rancunia a les dones; vejeu cert capítol de l'obra de Barbusse, tal altre de «Les hommes en guerre» de Latzco: Més en el fons, tal volta és per què esperaven quelcom de la infinita compasió femenina, quelcom que no arribà; ¿arribarà tal volta en altre cas? Si totes les dones foren com la baronesa de Suttner cabia esperar-ho. Entre tant, consolem-se pensant que si no arribà, fon per manca d'una veritable influència de les dones en els afers del mon.

EDUARD RANCH.

Notes sobre la dansa

LA DANSA COM A RITME I EXPRESSIÓ

APENES hauré de recordar com la dansa se basa en dos conceptes fonamentals: el ritme i la actitud expressiva.

Es per això que un esperit ben artista, Teòfil Gauthier, ha pogut dir que la dansa és «un ritme mut, una música per a mirar-la».

Per el primer aspecte, el moviment que suposa tota dansa, deixa de ser cosa desordenada per a convertir-se en sèrie d'actes conscients, encara que tinguen l'exaltació que es vullga. I això ha de ser; perquè la dansa acompanya sempre a les exaltacions humanes. Fa dos mil anys que la dansa apareix en els documents històrics, i ens ensenya, per la seua persistència, que no és cosa «antiga» que pot morir, sinó cosa consubstancial de l'home, com a que se basa en el ritme, i el ritme és la vida.

La dansa és filla del ritme, i és també expressiva: no seria humana si no tinguera expressió. Tots els moviments humans exterioritzen un modo de ser nostre: els moviments fisiològics normals, exterioritzen la vida orgànica; però quan la consciència es desperta, quan sentim i ens commovem, el nostre cos reflexa estats nous, variants, infinits, en les seues possibilitats; ja no's tracta de res mecànic (si val expressar-se aixís), sinó de quelcom que és la directa exteriorització de nostre íntim sentir; estem ara davant de l'expressió dels nostres diversos estats d'ànima; el cos realitza llavors l'*actitut*, i per ésta entenem la manera com el nostre cos reacciona davant de les emocions.

Com diu Joan d'Udine en són hermós llibre «L'Art et le Geste»: «Tota obra d'art és una sèrie d'actituts... El geste, l'actitut, venen a ser, en conseqüència, els constants intermediaris de totes nostres emocions; llavors entra en funcions el sentit del facte en nosaltres, cada vegada que la vida o l'obra d'art interessa a un o varis dels nostres sentits, encara que ens figurem a aquests impressionats del modò més aïllat, per el fenomen sensible.»

En suma: la dansa és un desbordament de la nostra vida que es tradueix en moviments rítmics del cos, i que té per causa *la reacció davant d'una emoció*. Per lo tant és natural que la dansa siga també un art expressiu.

Recordem, a este fi, la creació genial del teatre grec: el chor. Era éste un «espectador ideal» de la tragedia; situat entre el públic i l'escena, comentava els moments decisius de la acció, advertia presentiments, revelava les secretes intencions dels personatges, se commovia segons fora la emoció escènica i resultava aixís una guia espiritual de l'espectador. Do nos bé, per a realitzar la seua missió entonava càntics i feia actituts rítmiques. Aquestes actituts eren verdaderes formes de dansa; i recordéu que, a la dansa, els grecs la nomenaven «orchèstrica»; això ens explica per què ara se diu orquesta el lloc que està entre l'escenari i les llotges («pati d'Orquesta», «butaques d'Orquesta» diuen encara a França, a lo que nosaltres diem pati de butaques), i per què els artistes que en tal lloc complien la seua tasca se'ls va donar eixe nom col·lectiu d'«orquesta», és a dir, el contingut va pendre nom del continent.

Així mateix—sia dit de passada—recordarem la transformació que la idea del chor (tal com la va tindre la tragèdia grega) va sofrir mercés al geni de Ricard Wagner aquest va oblidar, fins a cert punt, el caràcter fonamental del ritme, actitud del chor grec, i gairebé no veia en ell més que un element de caràcter psicològic, element que pren part en l'acció i l'explica, i la comenta, i fins preveu les futures contingències d'ella. D'ahí la idea de que eixe paper «íntim» el realitzara la Música; i és l'orquesta qui tal fa, per a lo qual Wagner sustitueix l'orquesta d'«òpera», simple i fins vulgar «acompanyament» de tenors i típles, per l'orquesta «simfònica», és a dir, un organisme amb vida pròpia, qual missió és desenrotllar un vast poema musical, quals temes de música viuen, se desenrotllen, se mesclen i transformen, segons els mòbils psicològics del drama. Si Wagner va realitzar, o no, completament el seu sentiment, i si la capacitat de resistència dels públics podia seguir-ho, no és aspecte que pertany a aquest lloc. Solament hem volgut indicar la transformació del gest—actitut en gest—música, realitzada per Wagner en la seua orquesta, ensenyant-nos, al seu modò, el fondo que uneix íntimament a les Belles Arts.

Ara proseguim la nostra idea de la dansa.

LA DANSA I LA MÚSICA.—ESPAI I SENY

Es evident la natural unió de la música i la dansa. El ritme de gestes i actituts pot ser, a la vegada, el dels sons. La dansa, ademés d'espai és temps, per la duració dels seus ritmes

com la música és temps per la duració de les seues sonoritats. El temps i l'espai se mostren aixís en síntesi viva: això és la dansa; i és vivent perquè la presideix el ritme, que és vida.

La dansa popular és també un art; una realització plàstica, material, d'una intenció sentimental. Per esta causa les actituds i gestes de la dansa, aixís com la música que els acompanya, se completen tornant la síntesi expressiva en el més alt grau. El sentiment interior, o més propiament, la seua dinàmica, les expressa la música; però el gest, l'actitud fixada de modo «material», la forma d'aquell sentiment els dona la dansa. Quan se junten de faiso harmònica l'altesa del sentiment i la sinceritat d'expressió, la dansa és noble i bella. Música i dansa formen llavors un conjunt íntim. ¡Mala senyal quan els ritmes de la música i de la dansa no s'uneixen interiorment! Llavors ambdues formes es disocien forçosament de la vida, surt la regressió, i l'instint animal domina sobre el sentiment humà; arriba l'entronització de la baixa sensualitat i de la grolleria.

DANSA POPULAR I ESTIL POPULAR

La dansa popular és una manifestació espontània de joia. I va acompanyada de les seues típiques diferències, que li donen a cada ball la «personalitat».

Equivocant valors es vol condemnar per alguns estètics el tipisme i lo pintoresc. Com en totes les coses, el valor el dona el temperament que interpreta: lo típic i lo pintoresc d'un Goya, no potser el de un pintor barat de caballet, per a estrangers.

En Espanya a nom d'europeisme unes vegades, de democràcia altres, d'avions i «radio-escuchas» altres, volen fer de nostra vida una mena de hospicianisme. Diuen que el tipisme significa atràs en les costums. I aixís parlem una especie de llibrea universal, convertint als mortals en ninots d'auca, sotmesos a reglamentació freda: joíos pervindre, segurament.

La dansa popular valenciana, allí a on viu, té un interès d'art que ningú podria negar-li. No és, certament, el tipisme exterior i «teatral» lo que eixe interès li dona; és, per el contrari, el sentiment de ritme i de joia, lo que s'expandeix en gestes, moviments, figures i estilitzacions hermoses. Però és obra d'art ínstintiu, perquè eixa dansa no resulta voluptuositat grollera dels sentits, sino una lliure expansió del goig de l'ànima que fa bellesa sense adonarse'n; un lliure joc de l'esperit, com diria Schiller.

Precisament eixa valoració artística de l'art popular se deu a l'especialització dels elements estètics. Per això diem que és art la dansa; es per això que el poble, especialitzant de un modo sentimental ínstintiu, crea les formes artístiques tan plenes de vida; de no ser aixís semblarien cosa morta com flors d'herbari.

LES ACTITUTS EN LA DANSA VALENCIANA

Per lo que hem dit se comprèn com sorgeixen en les nostres danses les estilitzacions de l'exercici muscular en la dansa que diríem natural, i les figures representatives en la dansa d'argument i decorativa.

La utilització de l'exercici muscular se va fent per tot arreu d'una manera semblable. Se balla per parelles, els brassos en l'aire formant bella curva damunt del cap; els peus se mouen amb agilitat, i, en curts balls, ben ràpidament, sobretot en comarques fredes: en el pla i vora mar el ritme és més tranquil... Però sempre el bust, especialment en les dones, permanece ert i, diríem, hieràtic; els ulls baixos. La parla quasi nula; aixís continua tenint la dansa popular quelcom de rite, i gens d'instint de baixa sensualitat. Els trages de les dones (i fins fa pocs anys els dels hòmens) amb els colors vius i alegres donen aquella vistositat colorista a la dansa, que és un dels seus encisos.

Però hi han les altres danses, les de conjunt, que de vegades també són pantomímiques. I aquestes són veres reminiscències de les danses mitg-evals, religioses, o civils, o guerreres, ceremonioses o familiarment alegres. Tenen vestits de «disfràs», i fan combinacions i passos seguint un «argument»: el seu sentit espectacular és ben pronunciat; comparades amb aquelles podríem dir que aquelles són danses del poble, i aquestes danses per al poble.

A aquesta darrera classe pertanyen les danses de festa pública, com les que durant la Setmana Valenciana varen ser eixecutades en la plaça del Poble Espanyol de l'Exposició de Barcelona. Moltes han quedat «engantxades» en els pobles de la nostra regió; encara que porten noms de població determinada, viuen en moltes comarques, especialment a la montanya: les serres d'Albocàcer, Morella, la de Mariola i tantes altres al nord o al sur de València, ho demostren, des de les danses d'Ontinyent a les de Penyscola, des de Llíria a Sant Mateu i Morella, per tot se troben estes danses característiques; recordem els «Alcides» que fan «torres» d'hòmens, els «Porrois» Hércules grotescs amb les seues mases, els «tornejants» i els

«bastonets» a modo d'esgrima, la «muxaranga», els «Nanos» de València, i tant altres. Per a no fer llargues descripcions me permet senyalar algun eixemple musical que figura en la «Revista Musical Catalana» o en el meu volum de «Música Popular» (colecció «Labor»). Encara més comparses de nois trobem en València i son regne, sent de notar les de la vespra del Còrpus («dansetes») que van a fer ball a les autoritats, i figuren pastorets, mariners, cavallers, còmics, comparses amb vestits nacionals, turcs, moros... significant que de totes bandes del món venen a festejar al Santíssim, amb ingenuïtat de danses, varietat de vestits, sempre als sons de tabalet i donsaina, reminiscències, supervivències famoses dels segles passats.

EDUARD L. CHAVARRI

La ciutat nova rica

NOSTRA ciutat té una fretura nova que comou la seua fisiologia i refà, inquietament, el seu caire anatòmic.

Continues disseccions li eixamplen les artèries, operacions internes li escuren els orgues intestins, exteriorment, li derroquen un ademà per a que mostre un altre i a diari li canvien el pasat mudant li flors i retallant li el pentinat de branquillons i fulles.

Amb tot açò, els ha entrat a alguns familiars de la ciutat, tal afany de cridar que és bonica i eixerida, per a que rabien les veïnes, que s'*enxulen* sovint barallant-se en lamentables discussions de vuida vanaglòria.

Davant d'aquest moviment ciutadà, indiscutible i difícilment refrenable, devem, tots els que sentim l'obligació de fer-ho, concretar nostre criteri.

I no és aquest criteri—com algú creurà, al no vórenos ubriacs d'entusiasme per la *nova* València—ademà despectiu davant les millores materials i desig d'expressar nos amb una original disconformitat. I tampoc és inyor Rat Penatista per tot allò vell—no antic—que puga desaparèixer, puix fins de lo antic ne tenim prou amb una mostra.

Es senzillament que no es registra, abanda de les millores urbanes cap preocupació interessant de les que els habitants d'una ciutat asfaltada tenen deure de sentir.

Ho direm més clar, encara. Que València està en un lloc endarrerit en l'ordre d'importància de les ciutats d'igual categoria per nombre d'habitants, de monuments, o d'economia propia.

Es trist el dir-ho. I més que res «desagrat».

Fins indignarà a més d'un *valencianista bien entendido* Però preferim guaitar a l'exdevenidor que plànyer, després, una decadència en la que estem abocats; encara que sapiam que el paper de descobridor de veritats tristes front a optimismes de la majoria, ha tingut sempre la malquerència d'aquesta.

Pero heus ací lo cert:

En cada *Canto a Valencia* se parla de Sorolla, Benlliure, Ribera, Joanes... I València ni te els museus públics que li cai ni ha fet a eixos fills que se li nomenen el degut homenatge.

València que se gloria de l'afició teatral i el gust del públic, no té un teatre digne en València i cada dia pert terreny en la seua consecució.

On hi ha un pintor per cada tres habitants, no pot cap pintor exposar un quadre per manca de saló a propòsit.

L'Ateneu Científic és una tristor, el Circol de Belles Arts un *camelo*.

Sols es fa atracció de forasters per a els quatre dies que dura una festa—possem la de les falles—cada dia més impura i més perniciososa per a l'art. .

Prou...

Si fora possible que en nostra ciutat se posaren d'acord una dotzena d'artistes, en ells podia estar la regeneració.

Però açò és tan difícil!...

I encara més una altra cosa: que els homes de diners vullguen donar al seu capital l'honor d'esmerçar una petita part en obres culturals i artístiques.

* * *

Per què creem imperiosa la necessitat de reconèixer la nostra situació, per a provar-li remei, donem aquesta advertència.

Es lamentable menysprear lo propi. Però quan no se té una virtut, es més lamentable blasonar d'ella en lloc de adquirir-la.

Fa pocs dies, en un diari, assegurava un bon senyor que ja no havia tanta diferència entre València i Barcelona i que prompte se disputarien el segon lloc en el conjunt de les ciutats espanyoles... Açò no és patriotisme. És ignorància.

Mentres tant, en Saragossa, en Santiago, en Sevilla, en Málaga ..— no cal dir en Barcelona—hi ha moviment literari, se publiquen revistes, se formen grups artístics, s'incien mampreses culturals...

Si els intel·ligents de València no se donen compte de la responsabilitat que tenen i els capitalistes segueixen triant taronja de espalles al teatre, a la literatura, al cine valencians, a l'intervenció en la vida de la ciutat de les normes artístiques de tota mena, els homes d'estudi i els homes d'art seguiràn emigrant, com fins ara i la ciutat quedarà—pot ser—neta, llisa, recta, plana i amb totes les *virtuts*—no cal nomenar-les—d'una perfecta *nova rica*.

THOUS LLORENS.

El cant a València d'Eximenis

EL Regiment de la cosa pública» que Francesc Eiximenis escrigué o, al menys, terminà a València en 1382 porta una lletra introductòria endreçant el llibre als jurats de la nostra ciutat. La tal introducció és un cant fet per a lloança de les especials bel·leses de la capitalitat valenciana «cardien los qui gran temps l'han posseïda, que si paradís és en la terra, que en regne de València és; e, verdaderament, clara esperiència nos ensenya que aquesta és una de les pus assenyalades terres del món, si pensats en totes les sues nobleses, de les quals vos diré algunes qui em venen a memòria de present».

I comença, totseguit, a dir lloances i més lloances de tal guisa que hom veu de repent que no es refereix solament a la ciutat, ans a tot el regne. Aire i terra, plana i muntanyes, mar i platja, horta i secans, fonts i rius, vents i pluges, fruites i licors, aus i peixos, grans i drogues, llegums i herbes, produccions naturals i artificioses, llenguatge i habitants, tot, en fi, li sembla que s'uneix per a fer d'aquesta terra un paradís incomparable. «Jatsia que en altres partides del món haja viles e ciutats així apellades [València] emperò aquelles e d'altres terres com parlen d'aquesta, nostra reverent ciutat, tostemps per exel·lència hi ajusten dient «València la gran».

Es una lloança repleta d'adjectius, que bé haurien de mirar els qui a hores d'ara s'entretenen a trobar no més graciositats i grandeses a València com si ara també no res en el món li fos comparable. No haurieu de passar, de sobrepassar, creiem, aquesta fanàtica manera d'adjetivar.

El frare menoret té, però, algun motiu—una vintena, tanmateix,— que l'obliga a ajustar consells als senyors jurats per a que el regiment de la cosa pública siga honrada i justa. Miren la setsena motivació:

«Car la terra aquesta e ciutat és de si mateixa fort delitosa, per què hi concorren molts homens lleugers e de poca valor, e molta fembra arredoladissa, e hi ha moltes

persones que volen fer à llur guisa e es preen prou e que volen tenir estament; e per los nobles cavallers que hi abunden, e per les terres estranyes que hi son prop, per tal que hi ha molts a qui no plau molt treballar, ans fan vila, tots jorns estants ociosos».

Ens fa una especial gràcia trobar en la ploma del geroni framenor, encara que en altres obres d'ell hajam llegit plagasifats i contes—moralitzadors, cal dir ho—a base de la libido, les dites «fembra arredoladissa», ço és, d'aventura i «home lleuger».

Segueix:

«Perquè per totes aquestes coses e per moltes d'altres qui damunt són tocades e fan a tocar davall, cové que en aquesta ciutat haja sovén grans bregues e grans nafres, e sovén morts d'hòmens, e per consegüent grans crims, per los quals han a portar grans afanys e treballs».

I, ara, miren un retrat de les donès valencianes del segle XIV, naturalment:

«Com les dones sien ací quelcom pomposes e vanaglorioses, així com se són en altres llocs del món, e aitant més ací com més s'acosten a les pompes castellanes; per les quals vanitats cové als marits portar grans càrrecs, per les vestidures supèrflues e ornaments sicosos e per altres moltes sumptuositats que requereu, per tal cové la vostra presidència, per conservació de les heretats que no vinguen a menys, faça provicions discretes contra aitals abusions».

Clar és que altre consell no esperariem d'un frare virtuós i prudent en dirigir-se als estaments *sicosos* i classe mitjana. Però açò mateix ens dona a conèixer un minimum de com vivien i quines dèries tenien els valencians de les darreries del frescents tan «aguts, subtils, e entrincats», ço és, de caràcter especial, estranys.

Es, doncs, el proemi del llibre una imponderable lloança a València però que no obliga extraure, ans a manifestar alguns defectes, encara que no comunals a tots els ciutadans, per a que els encarregats de l'administració espiritual i material del poble no obliden açò en favor i allò que podria ésser en contra de la bona labor, des dels llocs de la justícia administrativa.

Avui quan els valencians vulguen lloar la pròpia terra farien bé de llegir Eiximeinis—i si no la lloen també—i deixar de banda paraules forasteres que, per cortesia, canten València d'una manera unifacial, a força de tòpics aplicables a totes les terres del planeta, si fa o no fa. Nosaltres, com a fills, la tasca més prudent és anar llevant li defectes a la mare terra. Deixar nos bressar a gratient en el rieme de les frases fetes, dels tòpics i dels llocs comuns és enfebrar-nos en un narcisisme voluptuós naixcut de la pròpia llejor.

CARLES SALVADOR.

Crítica de crítics

TENIM un amic, crític teatral barceloní, que és, sens dubte, el crític espanyol que més imparcialitat demostra en les seues opinions escrites i suggerides per les obres que els autors dramàtics porten a escena.

Generalment els crítics teatrals pequen de parcialitat, però no per sistema, intencionadament, sino per autosugestió. Criticant per ofici arriuen a creure que les seues idees sobre l'art teatral són axiomàtiques, indiscutibles, i de les seues opinions particularíssimes fan article de fe. Que la obra de X. no arriba a mencionar-los? Puix es diu en lletres de mollle que X. és un autor dolent, sense tindre en compte cap altra consideració que atenúe el circumstancial fracàs literari de l'autor. Que la obra de H. els ha fet somriure? Puix amb honors d'axioma es llança als quatre vents la notícia, per a molts sobtada, de que H. és el millor autor dramàtic del món.

El nostre amic, crític teatral barceloní, dividix les seues crítiques en tres parts plenes de lògica. I de seny. Primera: descriu l'argument de l'obra. Segona: dona sobre l'obra la opinió particularíssima. Tercera: declara francament l'opinió del públic. I es el cas, digne de que el tinguen en compte els crítics teatrals —els autors prou que el tenen— que l'opinió del públic rara vegada està d'acord amb la del crític. Així una obra que aquest considera bona, el públic la refusa, i altra obra que el crític creu censurable, el públic, per a admirar la i aplaudir la, ompli el teatre cent nits consecutives.

El crític barceloní complix amb els seus deures crítics i literaris exposant amb claretat les seues opinions honrades, els seus punts de vista sinceríssims. Però no oblida que l'opinió del públic, encara que de vegades siga equivocada, és la més important en un espectacle que el públic paga i que per a ell, exclusivament, es dona. Té en compte que l'autor teatral a l'escriure no pot mirar al crític, sino que es veu forçat a mirar al públic que, a ff de comptes, es de qui depenen tots: autors, actors, apuntadors, acomodadors i crítics.

Aquestes línies han segut suggerides per la crítica d'una recent estrena sobre la que un crític teatral ha dit lo següent: «El segón acte de la comedia és magnífic, però peca de llarg.»

La opinió particularíssima del crític i sobretot l'afirmació esmentada ens pareix incongruent i desorientadora. Perquè si el fet d'ésser llarg un acte és un defecte, l'acte amb defectes ja no és magnífic. I si realment l'acte és magnífic, no veiem el pecat en sa major dimensió.

I és que hi ha crític que es fastigueja fins de les coses bones, actitud francament incompreensible. Al crític al·ludit li pareixeràn llargs, segurament, el Quixot, Parsifal i el passeig dels Champs Elisées. I ningú negarà que són tres coses magnífiques. Es, puix, la seua petitesa de percepció la que li fa veure, i creure, que les coses bones poden pecar de llargues.

I és que en l'intel·lecte ocorre lo que en l'estòmag: cadascú té una capacitat. Hi ha qui a la tercera cullerada de paella és sent tip, i en canvi hi ha qui fins que no engolix l'últim gra d'arros no queda satisfet. I encara es llepa els llavis per a millor saborejar el plat inapreuable que per dissort s'acaba promte i que el bon gastrònom demana a Déu que no s'acabe mai.

ENRIC DURÁN I TORTAJADA

Poema

AL PENÓ DE VALÈNCIA

PER A IGNASI VILLALONGA QUI M'ENVIA
UNA REPRODUCCIÓ DE LA NOSTRA SENYERA

*¡Oh, Senyera oblidada baix la pols del passat
que jo he vist flamejar sobre el blau transparent,
i recorde, gloriosa, en els braços del vent,
símbol de ço que al món és pel cor ben amat!*

*¡Oh, els quatre rius de sang sobre la plana d'or!
Exuberància, vida, tremolar de passions
que correu per de fora i tremoleu al fons,
donant a la deesa de l'Art són fruit millor.*

*Sagrat penó que un dia m'obrires el camí
de tot el que és noblesa, de tot el que és raó,
de que en les causes justes no hi ha cap reflexió,
de tot el que es sublima i tot el que és diví.*

*Amor, en el que es fon una pàtria ideal,
i una mare perduda, la llunyana infantesa,
les ànsies de ser bó i cercar la bellesa,
i la remor del vent en la casa pairal:*

*Mentres li quede un fil a la meua existència,
seràs la flama viva guiant mon esperit,
i ja després de mort, si te tinc sobre el pit,
esclatarà el cor meu, ple d'amor a València.*

DANIEL MARTÍNEZ FERRANDO

NOTES

El Bol·letí de la S. C. de C.

S'ha publicat el quadern del Bol·letí de la Societat Castellonenca de Cultura corresponent als mesos de setembre i octubre. Interessant, molt interessant. Comença amb unes pàgines del malaguanyat don Ricard Carreras. Segueix un suggestiu estudi de l'obra de Carreras com a dibuixant fet per Carles G. Espresati, amb nombroses reproduccions. El filòleg A. Griera estudia algunes característiques lingüístiques del Maestrat a base de treballs de Mossén García Girona. Honorí García continua la seua labor sobre dret valencià. Joan Puig, segueix copiant i comentant el «Llibre de Privilegis de Catí». Ramón de Maria parla de la conquesta d'Oropesa per el Cid. I acaba el número amb notes bibliogràfiques i revista de revistes. La part gràfica palesa els avanços materials d'aquesta revista que honora la cultura valenciana.

El monument a Querol

Recordem a tots els qui vullguen contribuir a l'homenatge al poeta valencià Vicent W. Querol—homenatge consistent en l'erecció d'una font en un lloc públic de la ciutat—que poden adreçar els donatius a l'administració de «Las Provincias», diari que cura d'aquest monument com va curar del monument a Roc Chabàs.

Artur Masriera

Dies arrere va morir aquest poeta català. Havia assistit assiduament als Jocs Florals i havia estat recompensat llargament. També era autor de traduccions al català d'obres clàssiques gregues, traduccions que presagiaven l'esclat humanista que representa la «Fundació Bernat Metge». En aquesta hora «post-mortem» ens plau recordar que el senyor Masriera fon professor fa temps en un col·legi no oficial on parlava de literatura valenciana als alumnes.

Vivisme?

En una ressenya d'una conferència donada a la «Càtedra de Luis Vives» havem cregut vore que el conferenciant va cometre alguna lleugera inexactitud en parlar dels idiomes usats per Lluís Vives.

Gabriel Esteve a Barcelona

El jove pintor valencià Gabriel Esteve va fer el mes passat una exposició de les seues obres a les Galeries Laietanes de Barcelona. Ha estat un èxit de públic, de crítica i de venda. A continuació copiem les paraules escrites al marge del catàleg pel nostre company Almela i Vives:

«El cognom Esteve fa remors de llorer en l'història de les arts valencianes. Prescindint d'altres, cal esmentar a Josep Esteve Bonet (1741-1802) escultor format a la ciutat nadiva, després adjunt a la cambra de Carles IV, artista fecundíssim i notable per la gràcia que posava en les figures puerils; a Rafel Esteve i Vilella (1772-1847) gravador format també a la ciutat nadiva, també artista de càmera reial, home conegedor de les corrents estrangeres; tan prim mirat que va necessitar dotze anyades per

la preparació de un sol gravat; a Antoni Esteve i Senfs, pintor mort no fa molts anys, quant encara hagués pogut avençar en la seva interpretació finíssima i senyorívola ben coneguda a Barcelona, de l'horta valenciana...

Aquesta llista ha d'esser augmentada amb el nom de Gabriel Esteve, el jove pintor valencià que ara ofereix novament les seves obres al públic barceloní.

Jove pintor valencià...

No cal pensar, però, en allò que hom anomena de vegades amb una reticència impropia pintura valenciana; la pintura valenciana no és solament sorollisme. Abans del sorollisme hi ha moltes coses, i després, algunes. I entre aquestes la visió de València en allò que té d'orientalisme (no d'africanisme): la producció més o menys desarrelada de l'imperatiu geogràfic: la temptativa més o menys avantgardista.

Quant a Gabriel Esteve, no és un impresionista embriac de llum, ni un cercador de decorativisme, ni un neguitós d'universalitats superficials, ni un turmentat per fórmules de darrera hora. Gabriel Esteve, senzillament—és un pintor que en segon quart del segle XX viu als voltants de la ciutat de València i que esguarda els temes amb uns ulls educats en el realisme i en la més sòlida tradició. Realisme que no és doctrinari: sòlida tradició que no menysprea les noves troballes. Amb aquestes dades, l'actitud lògica dels espectadors comprensius ha d'esser la ponderació d'allò que s'anomena qualitat. I la qualitat és evident en la pintura de Gabriel Esteve. Haveu vist aquella noia tant tediosament gentil que mossega una flor? Haveu vist aquells hòmens que, en el combregar de la ruralia, sostenen els fanals? A remarcar, doncs, el triomf de les figures en aquest temps de paisatgisme excessiu.

Gabriel Esteve, un altre nom que hi ha que afegir a la llista dels artistes del mateix nom, que fan remors de llorer en la història de les arts valencianes. Perquè, a més, la joventut del pintor fa esperar que, en un altra exposició, haurà avençat el mateix que ha avençat entre la primera i la segona, que és aquesta.»

La Societat Filarmònica

Els dies 8 i 9 de novembre tingué lloc brillantment, l'inauguració de curs d'aquesta societat, amb dos concerts per l'Orquesta Filarmònica de Madrid, dirigida per Pèrez Casas. En aquest concerts junt a obres conegudes ja, de Wagner, Mussorgsky i Borodin, hi hagué primeres audicions molt interessants. A més de «Snegoruchka» de Rimsky-Korsakoff i d'una simfonia concertant de Mozart (per violí, viola i orquesta), s'estrenà la suite d'orquestra de «El burgés gentil home» de Strauss. Cal remarcar també l'estrena en València de «Petruška», versió de concert de l'obra famosa de Strawinski i l'èxit assolit per la «Nochebuena del Diablo» del compositor alacantí, valencià per tant, Oscar Esplá. Creem que l'obra d'Esplá, és la millor de les que coneixem d'aquest valuós compositor, sense que açò siga menyspreuar les altres ni molt menys. Tant «Petruška» per ser lo representativa que és, com l'obra del valencià Esplá, deurien ser del repertori de l'orquestra de València. (Nota: no confundir a Oscar

Esplà amb Carles Esplà encara que aquest siga també d'Alacant i poguera escriure també una «noche» però no precisament sobre una llegenda infantil i sense música. També sense diable, a no ser qu'es prenguera per tal un personatge de certes similituts amb el protagonista de l'òpera de Melchor Gómis «El diablo en Sevilla».)

Nova publicació

Per al dia 4 del vinent gener, hi ha en projecte l'aparició del primer títol d'una publicació que s'apellarà «El Conte Valencià».

El propulsor d'aquesta edició és el senyor don Angel Climent, aficionat a les lletres i dalerós d'una mampresa interessant per a nostra literatura.

El poeta Sendín Galiana va i ve en aquest afer, ajudant a la tasca—que no és fluixa.

Probablement i xirà cada setmana.

Inaugurarà el senyor Morales San Marí. Hi ha el desig de demanar col·laboració a Chavarrí, Trenor, Llorente, Morante, Cuitavi, Caballero, Malboisson, Maximilià Thous, «Caireles», Castanyer, Almela, Esteve, Thous Llorens, Climent, etc., etc.

Fins ací ens ha assabentat el director de l'hebdomadari Esteve Victoria—garantia per al projecte, si vol pendre's interès.

Vorà el lector que per la varietat de col·laboradors «no hi ha que preocupar-se».

La prosa en València—la prosa valenciana—té tal interès, entre altres coses, per lo excepcional, que ja ens trobem inquietos davant l'estrela que puga guiar als dirigents d'«El Conte Valencià».

Notes sobre la dansa

El nostre admirat amic Eduard López Chavarrí ens ha fet el favor, que li agraim, d'enviar-nos les notes sobre la dansa que publiquem en aquest número, extretes de la conferència que va pronunciar en el Saló de Projeccions de l'Exposició de Barcelona, durant la Setmana Valenciana.

El Butl·letí dels impresors

Els obrers del ram d'impremta han editat un extraordinari del seu Butl·letí, que demostra l'amor que senten per el seu ofici. Conté nombrosos originals de distingides firmes i hem de remarcar amb elogi que alguns d'ells apareixen escrits en valenciana.

BIBLIOGRAFIA

El llibre de la numismàtica valenciana

Referent a l'«Ensayo sobre una casa real de moneda de uno de los Estados de la Corona de Aragón» de Felip Mateu i Llopis, ha escrit l'il·lustre historiador F. Valls Taberner a «La Veu de Catalunya» un article en el que diu, entre altres coses:

«S'equivocaria el qui cregués que aquest llibre té solament interès des del punt de vista estrictament numismàtic; el seu abast és més ample, i per la complexitat d'aspectes relacionats amb la numismàtica, que l'autor no ha pas negligit, resulta el valor d'aquesta obra molt major i més extens. No és pas un mer catàleg o inventari de peces numismàtiques, sinó un estudi aprofundit de la moneda valenciana i de la seva Ceca, dels privilegis i orga-

nització d'aquesta, de la legislació econòmica referent a qüestions monetàries, de l'art en relació amb els tipus numismàtics, de les emissions fetes en altres llocs i països i que tingueren curs a València, de les oscil·lacions i equivalències dels valors de les diverses classes de monedes, de les principals falsificacions que es feren i altres elements curiosos de la història numismàtica valenciana, relacionats sovint amb feits importants, o amb estats socials determinats dintre l'evolució de la història política de la monarquia catalano-aragonesa.

En aquest llibre tot apareix basat en una bona informació documental. El seu autor no solament és un competent numismàtic, sinó també un bon investigador històric que ha fet recerques als arxius, on ha trobat documents remarcables relacionats amb el seu tema i del quals ha sabut servir-se amb encert. Vet aquí, doncs, que amb aquesta monografia s'és revelat un erudit de sòlida preparació i coneixedors dels bons mètodes, qui, entre les noves generacions intel·lectuals valencianes, ocupa, en mig d'altres joves que es dediquen també al conreu de la història, un lloc ben distingit.»

Cançons valencianes

Les «Cançons Valencianes» de Miquel Duran han inspirat el següent comentari del crític literari senyor Montoliu:

«Dues temptatives per reincorporar la literatura valenciana al moviment renaixentista de Catalunya hem presenciada en l'espai de mig segle. La primera en l'època de la fundació dels Jocs Florals i tingué expressió no sols en la germanor dels poetes catalans i valencians en la bella festa del Gai Saber, ans encara en les planes de les nostres revistes literàries, en les excursions i en els aplecs on s'ajuntaven en franca companyonia representants de les lletres d'una i altra banda de l'Ebre, en la intensa vida de relació entre uns i altres, i sobretot, en l'activitat exemplar, dictada sempre per un amor incondicional a la nostra llengua, de l'inolvidable patriarcar de les lletres valencianes, Teodor Llorente. Interrumpida per diferents causes correntia de germanor iniciada amb tan bells auspicis entre els escriptors valencians i catalans, ara, al cap de mig segle, presenciem aquesta nova temptativa de reincorporació de la literatura valenciana al moviment literari de Catalunya, impulsada amb un incontestable braó per aquest admirable estol dels joves escriptors castellanencs i valencians que donen cada dia fe de vida en una producció literària cada vegada més notable pel seu volum i per la seva qualitat. La consciència plena de la unitat essencial de la llengua que parlem catalans i valencians, és el fonament vital d'aquesta nova temptativa; i amb aqueste sòlid fonament no hi ha qui pugui dubtar que aquest nou esforç assolirà un resultat permanent i definitiu i no s'esvairà ja com una efímera alenada al cap d'alguns anys. En aquest estol de joves escriptors valencians, temps ha que actua amb una remarcable activitat literària el nostre car company Miquel Duran, el qual, identificat amb els ideals que guien l'actual moviment de les lletres catalanes, fa vibrar en cada una de les seves produccions aquesta voluntat d'estreta germanor que avui s'afirma en els cenacles valencians i ca-

tanals. El coneixem ja com a interessant poeta pel seu primer recull de versos «Cordes vibrants». Avui en revela una nova modalitat de la seva amable i graciós-musa en un petit volum, en el qual la seva inspiració personal s'ens mostra agradosament fosa amb la de la poesia popular de la seva terra. Un suau sentiment idíl·lic, una blana tonalitat de madrigal s'exhalen d'aquestes composicions i ens fan aparèixer el llibre de Miquel Duran com una felicitat continuació de la tradició poètica valenciana, en la qual domina la nota tendra, l'amanyagadora musicalitat, la gràcia tota femenina.»

«Pomell de Bibliòfils valencians»

M. de Montoliu escriu a propòsit d'aquest volum publicat per la Societat Castellonenca de Cultura:

«En la terra valenciana una minoria selecta de joves ardits i entusiastes ha emprès, temps ha, una simpàtica creuada per tal de redreçar la cultura valenciana damunt el fonament viu d'una tradició secular que jeia mig soterrada en els enderrocs d'una decadència espiritual provocada pel conreu d'un localisme pintoresc i superficial. Almela i Vives ha volgut demostrar a les planes d'aquest llibre que a la terra valenciana hi ha qui sap estimar-la més per la seva riquesa de llibres que per la seva riquesa de taronges. Els llibres a València també han tingut sempre els seus colliters i amagatzemadors, gent modesta i silenciosa que ha conreat el verger de l'esperit amb la mateixa intensitat que posen en llur conreu els llauradors de la famosa horta valenciana. Aquestes siluetes de bibliòfils valencians que Almela i Vives traça amb uns pocs trets segurs i incisius damunt d'un fons anecdòtic, són una prova ben expressiva de la presència constant d'un fogar de noble cultura intel·lectual en l'època de més lamentable decadència en la terra valenciana.»

«Proses de viatge»

Els comentaris apareguts en la premsa sobre el llibre d'Eduard Lòpez Chavarri, són excelents. Heus ací alguns fragments.

Carles Salvador, en la secció «Les lletres» de «La Publicitat», escriu:

«Es de notar com la producció dels escriptors del sud pren els viaranyos de la prosa més o menys poètica però orientada a estratificar la literatura. Abans els llibres que hom publicava a València eren quasi tots de versos; ara ja constatem que són els de prosa els que prenen el cor dels escriptors. El balbuçig valencià es torna veu i la sonoritat va fent-se clara.»

Tres són els viatges que componen aquest volum de Lòpez Chavarri, el musicòleg periodista:

A Mallorca.

A la serra Mariola.

A la comarca del Maestrat.

L'autor va a Mallorca no com un turista encastellat en admiració de bel·leses a data fixa, ans prefereix no saber quan s'ha d'entusiasmar. Ell vol rebre el cop de l'emoció en tota la seva puresa i lliurant-s'hi sense reserves; així—diu—resulta sempre més viva la realitat, més atractiva en la seva presència. Així, la Capella orfeònica de Manacor li produeix l'efecte d'una calma suau d'instintiva delicadesa. «Era allò—explica—un art que tenia la se-

rena ingenuïtat de l'ànima mallorquina sense refinaments de decadència ni artificis teatrals.»

Gaudeix de la festa del Corpus a Pollença amb els típics personatges de la processó: l'incansable Sant Joan «palós» dansaire, les «Aguiles» tendrals abillades d'estranya faisó i balladores d'una contradansa ben pausada...

Al castell del Rei fa estada l'autor. Hi conviu amb Santiago Rossinyol i Joaquim Mir. Art i ficció. I—d'interès per als hemerotecaires—la fundació d'un periòdic d'un sol número, «L'Eco del Castell del Rei», fet amb l'humor i l'enginy més asvalotat, amb prosa i versos de Rossinyol i Mir i amb dibuixos de Mária Rossinyol i Lòpez Chavarri.

La segona part del llibre és dedicada a narrar el seu viatge per la serra Mariola, alacantina, la dels perfums, la dels deliciosos reconcs florits.

El viatge pel Maestrat—al nord de Castelló—ocupa gairebé la meitat del llibre. Descriu Vilafamés, la roja, costeruda població del segle XVI. Alcobàcer, amb l'esglesia de Sant Joan, romànica, que conserva un retaule gòtic, un Jesús bizantí de fusta policromada i el vas funeràri que contingué la còrpora de Joan de Brusca, repoblador per manament de Blasco d'Alagó, aquell amb qui el rei Jaume I es desavenia. Catí, la vila d'ambient, hostal, edificis públics i particulars del segle XV, la del retaule de Jacomart, la dels industrials i comerciants que traficaven amb les repúbliques italianes... Catí: arcs ogivals, pedra treballada a cops de martell, records del cisma papal, de les lluites entre els cavallers Vilaragut i Centelles. Les veus en pro de comte d'Urgell per a rei de la Confederació catalano-aragonesa ompliren els carrers de la població.

I encara, la visita a Olocau del Rei, el poblet fronterer d'Aragó.»

«Mateo», el conegut crític de «Las Provincias», diu de l'autor de «Proses de viatge»:

«El senyor Lòpez Chavarri abarca dues manifestacions artístiques en les quals ha assolit grans triomfs: la música i la literatura; i no se li pot dir lo mateix de la pintura, perquè no tingué interès en això, puix adhuc com a dibuixant de segura línia i de gracioses siluetes, deixaria darrere a molts que es precien de professionals.»

Molt bé podria afirmar-se que el seu esperit artístic té molts punts de contacte amb altre artista, amb Santiago Russinyol, el seu amic fraternal, el pintor i literat, que baix una capa de finíssim humorisme, amaga un temperament líric, més fonament sentimental, dels escriptors de la seua època.»

Després de parlar dels llibres anteriors de Chavarri i d'aquest, afegix:

«Molt ens satisfà l'orientació de l'editorial «Estel», continuació de «Tàula», la revista selecta que no transigix amb les xavacaneries a l'us que tant mal han fet i continuen fent al nostre renaixement literari.»

En la secció València-Catalunya d'«El Dia Gráfico» que apareix amb la signatura del nostre company Almela, es dona també compte de l'aparició d'aquest llibre:

«Hi ha en València una jove col·lecció de llibres, titulada «L'estel», que ha llançat un volum de poesies, una biografia parcial de Blasco Ibàñez, un vocabulari per a llegir Ausias March i un volum de «Proses de viatge».

Aquest volum porta la firma d'Eduard Lòpez Chavarri, un dels esperits valencians que millor capten les ones espirituals de Catalunya. Músic, es veu la seua firma en la «Revista Musical Catalana». Periodista, la seua ploma evoca amb freqüència tal institució, tal nom, tal obra catalana.

No és la primera vegada que dona un llibre valencià en prosa. I això té més mèrit quan el cultiu de la llengua vernàcula a València solia derivar excessivament cap a la poesia. En el seu haber, puix, hi ha que registrar un llibre de contes i un llibre d'impressions de viatge. Impressions viatgeres es

contenen, naturalment, en aquestes recentíssimes «Proses de viatge».

No ha manifestat el seus sentirs davant de paisatges de l'extranger. València i Mallorca: res més. Però, contra l'absència de l'exotisme, està la perícia del narrador que té un estil molt subtil i que sap vore les coses més suggestives».

«Icar o la impotència»

Està acabant-se la impressió d'aquesta novel·la de Perucho que constituirà el quint volum de la col·lecció «L'estel».

«Contes per a infants»

En la primera quinzena de gener apareixerà el volum que tanca la primera sèrie d'aquesta col·lecció. Es titularà «Contes per a infants» i s'aplegaran en ell versions i traduccions de l'anglès fetes per Joaquim Reig.

ALS SUBSCRIPTORS

Preguem a tots els subscriptors que residixquen fora de València, ens envien l'import de la subscripció corresponent a aquest any.

Tintoreria Soto

NOM I MARCA REGISTRATS

Grans Tallers per a la neteja en sec i el tenyit de robes usades

SUCURSALS

EN VALENCIA I CASTELLÓ

DESPATX CENTRAL:

AVINGUDA DEL PORT, 47

TALLERS:

Institut Candela, J. S. (Junt a l'Avinguda del Port.)

